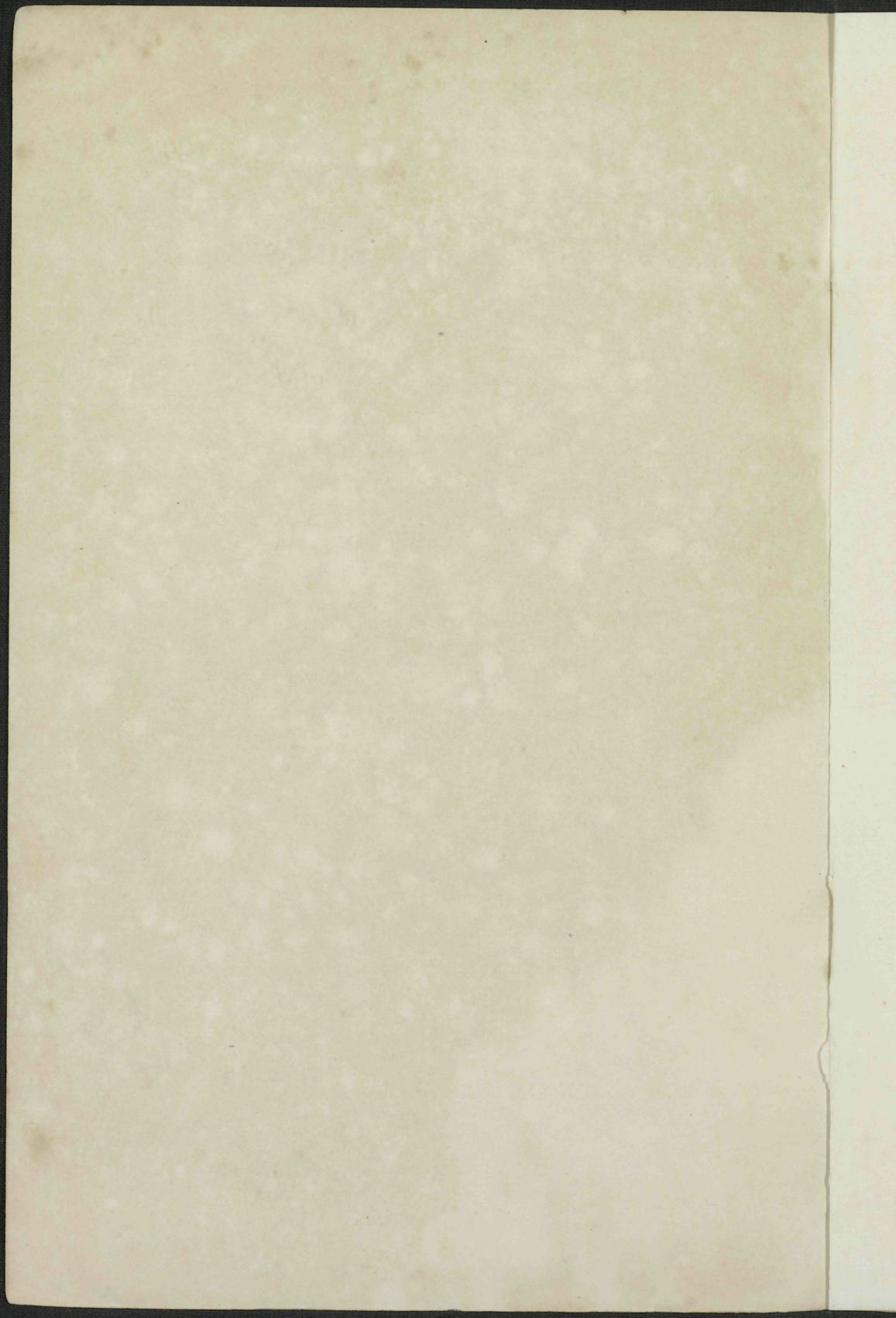

===== EENE =====
VREDESCONFERENTIE AAN DEN VOET
VAN HET ARFAK-GEBERGTE, IN HET
NOORDWESTEN VAN NIEUW-GUINEA

===== DOOR =====

F. J. F. VAN HASSELT.

Eene Vredesconferentie aan den voet van het Arfak-gebergte, in het Noordwesten van Nieuw-Guinea.

I. AANLEIDING TOT DEN STRIJD.

HOOG boven den grond is 't huis gebouwd van Bomneri, den Fak van Waidoni. Hij heeft een plek gekozen, die niet makkelijk toegankelijk is. Men moet geboren Fak zijn om vlug die bergpaden te betreden. Niet licht zal iemand onbemerkt 't huis van Bomneri naderen. Zijn arendsoog ontdekt reeds van verre den naderende. Van zijn jeugd af is hij geoefend in 't bespieden van 't bosch. 't Woud heeft geene geheimen voor hem. 't Is echter niet het gedierde, dat hij vreest. Uitgezonderd een enkele giftige slang, duizendpoot of schorpioen, schuilen er in 't Papoesche bosch geen dieren, die den mensch belagen. Neen, 't is het shepsel van gelijke bewegingen als hij, 't is de mensch, dien hij vreest. Voor elken gast neemt hij zich in acht. 't Is immers meer gebeurd, dat mannen, die een huis als gasten binnentraden, 't weer verlieten met de afgehouden hoofden van hen, die ze herbergden.

In weerwil echter van alle behoedzaamheid, heeft toch een vijand de zeer smalle, ongemakkelijke trap van het huis beklommen; is binnengedrongen, zonder dat iemand hem gezien heeft. 't Is de vijand bekend in 't woeste Fakgebergte, gelijk in de metropolen der beschaafde wereld, even gevreesd in de met Smirnasche tapijten belegde paleizen der millionairs als in Bomneri's zeer eenvoudig huis, waar de bewoners zich op de vloerlatten te slapen leggen — de Dood.

Roerloos ligt daar neer Bomneri's eenige dochter. Als iemand op dien leeftijd ziek is, denkt de Fak niet aan krankheid. Zwakke kinderen, oude menschen, dat is mogelijk; maar als iemand in de vaag van het leven ten doode toe getroffen wordt, dan gelooft de Fak aan den invloed eener geheimzinnige macht. Mogelijk een weerwolf, mogelijk vergift, mogelijk een andere oorzaak. Men heeft gewicheld, zelfs 't vocht, dat uit het boven den rook van het vuur gelegde lijk druppelt, is gedronken als ordalium. Duister is nog voor Bomneri de oorzaak van 't sterven zijns kinds.

Zwijgend zit de vader neer. Ook als men 't woord tot hem richt, blijft hij donker voor zich heen zien en antwoordt niet. 't Is voor de omgeving duidelijk, dat Bomneri wat in 't schild voert. Gewroken moet zijne dochter worden. Ongewroken zal Bomneri's dochter niet sterven. Die smaad zal niet blijven kleven aan zijn naam.

II. DE WRAAK VAN DEN HEIDEN.

Alleen verlaat Bomneri zijne woning. Waarheen? Wie zal 't zeggen? Misschien weet hij 't zelf niet. 't Geweer houdt hij over den schouder; 't lange voorlaadgeweer, bij honderden ingevoerd

voor de vogeljacht. Maar wie zal tellen ook de menschenlevens, die een ontijdig einde genomen hebben door een schot uit deze wapenen.

Eensklaps houdt hij stil. Zijn geoeffend oor heeft den tred vernomen van een naderend mensch. Vlug als de buidelrat versteekt hij zich tusschen 't geboomte. Hij wordt zeer begunstigd in zijn voornemen. Eenzaam als hij, komt daar een ander langs 't zelfde pad. 't Is Merowi, van een anderen stam. De man heeft Bomneri nooit kwaad gedaan, ze hebben altijd in vrede geleefd. Zal hij? zal hij 't doen? Bomneri is niet gewend lang te wikken en te wegen. Ook niet, als 't om een menschenleven gaat.

't Geweer is gericht. Merowi heeft geritsel vernomen, speurt even vanwaar 't komt. Dit oogenblik is hem noodlottig. Bomneri heeft den haan overgehaald — 't schot valt, Merowi is getroffen. Maar al te goed.

Bomneri sluipt voorzichtig uit zijn schuilhoek te voorschijn, overtuigt zich, dat zijn slachtoffer werkelijk dood is. Dan verdwijnt de misnoegde trek van zijn gelaat. 't Begint te lichten in zijn straks nog zoo donker oog. Gewroken is zijn dochter, niet meer geschandvlekt is zijn naam.

Welgemoed neemt hij den terugtocht aan. Als hij wederom zijn huis betreedt, dan zien de huisgenooten, dat Bomneri weer de oude is. Hij praat weer, eet met hen, doch zwijgt van zijn daad. Daarvoor is de tijd nog niet gekomen.

Maar zijn kind, dat nog boven den rook hangt, kan nu begraven worden.

Dienzelfden dag komen anderen langs 't pad, waar Bomneri zijn slachtoffer heeft geveld. En met ontzetting zien ze, wat geschied is. Welke vijand heeft Merowi geschoten? Wat had Merowi gedaan, dat zoo'n noodlottig einde hem treffen moest? Men gist, men raadt, men vraagt en zoekt. Niemand, die het rechte antwoord weet.

Toen werd gewicheld. En men kwam tot het besluit, dat Andei schuld had aan den dood van Merowi.

En de stam van Merowi besluit tot een raak naar de kampong Andei.

De dood van Bomneri's kind zal nog meerdere slachtoffers eischen. En Bomneri zwijgt, zwijgt. De tijd van spreken is voor hem nog niet gekomen. Wat gaat 't hem aan, of er nog meer menschenlevens zullen afgesneden worden? Zijn dochter is immers gestorven.

III. MEER SLACHTOFFERS.

Door den stam van Merowi wordt een raak (moordtocht) georganiseerd. Eenige gasten van den stam der Moré voegen zich bij die raak. 't Doel van den tocht is Andei. Onderweg wordt een bevriend huis bezocht en dáár gevraagd, of men in

de richting van Andei vele voetstappen in 't zand heeft gezien. De bedoeling der vraag wordt begrepen. 't Antwoord luidt: „Als ge naar Andei gaat, kap dan maar elken pisangboom of klapperboom, dien ge ziet, cm". Ook dit wordt begrepen. En de raak gaat verder naar Andei; 't laatste antwoord heeft de zekerheid vermeerderd, die men reeds meende te bezitten, dat Andei schuld had.

Dicht bij de rivier wordt halt gehouden en men verbergt zich tusschen 't dichte geboomte, dat den oever bedekt.

Eenige knapen uit het huisgezin van Johannes, den voor naamsten Christen van Andei, zijn aan 't visschen, zonder eenig onraad te vermoeden. Op één hunner wordt 't geweer gericht, een knaap, die eenigszins van zijne makkers verwijderd, alleen zit in eene kleine prauw.

't Schot hagel treft den armen jongen in de borst, niet doodelijk. Hij duikt onmiddellijk onder, doch komt nog dichter bij de sluipmoordenaars boven. Weer treft hem een schot; nogmaals duikt hij onder. De knaap, die zeer moeilijk spreekt, kan geen schreeuw voortbrengen om zijne makkers te waarschuwen.

Deze zijn echter door 't dubbele schot wantrouwend geworden en komen zien. De ledige prauw, de rook, die nog van het water opstijgt, zeggen genoeg. Ze ijlen hun makker te hulp. De raak vreest gevaar en vlucht. Eenigen der Andeienaars zullen den gewonden knaap naar Menukwari brengen, de gouvernements-nederzetting, om aan de bevoegde macht kennis te geven van 't feit en om den knaap geneeskundig te laten behandelen. 1) De overige Andeienaars grijpen naar de wapenen en ijlen de vluchtenden na. Ook zij lossen een schot en vellen daarmede een der Morésche deelnemers aan de raak.

Als 't bericht den stam der Moré bereikt, dan is er droefheid en woede. Woede tegen de Andeienaars, die een hunner doodden. Ze vragen niet, of hun stamgenoot oorzaak heeft gegeven tot zijnen ontijdigen dood.

De Andeienaars hebben een hunner gedood. De stam der Moré is beleedigd; de stam der Moré zal zich wreken.

En Bemneri zwijgt. 't Gaat zoo goed naar zijn zin. Laat er bloed vloeien. Zijn dochter is gestorven. Wat gaat 't hem aan, of er meer bloed vloeit?

IV. INMENGING VAN DE REGERING.

Nauwelijks heeft de ass. resident van Noord Nieuw Guinea de klacht der Andeienaars vernomen, of hij laat 't hem ten dienste staand politievaartuig stoom opmaken en vaart eerst naar Andei, om ter plaatse de zaak te onderzoeken.

1) De knaap herstelde schijnbaar. Later is hij toch aan de gevolgen overleden.

Als hem blijkt, dat Andei geen schuld heeft, dan wordt besloten tot eene tuchtiging van den schuldigen stam, die verblijf houdt op Mansémam.

Na een bezwaarlijken tocht langs de steile bergpaden, worden de huizen der schuldige Faksi bereikt. Maar de woningen zijn verlaten. De Papoea drukt dit uit door te zeggen: „Alleen de schil der huizen was er nog, de inhoud was verdwenen”.

Toch dient er een voorbeeld gesteld te worden. De huizen worden in brand gestoken; een rosse gloed op de bergen en een van verre zichtbare rookkolom verkondigen aan de bewoners van de Doré-Baai en aan de verschillende stammen op het Fakgebergte, dat de Kompanie als 't moet ook de steile bergen kan beklimmen en de dichte bosschen kan doorkruisen.

Behalve de woningen, worden ook de aanplantingen vernield der schuldigen. En de varkens, (met de honden de eenige huisdieren der Faksi), zijn een welkome buit voor de politiedienaren, die den ass. resident vergezellen.

Na de straoefeningen trekt de ass. resident weder terug.

Een gedeelte der Faksi, die niet aan de raak meegedaan hadden, en wier woning gespaard was gebleven, verzochten den ass. resident zich tijdelijk bij Menukwari te mogen vestigen, daar ze de wraak der getuchtigden vreesden. Aan welk verzoek ook voldaan werd.

Toen de Faksi teruggekeerd waren tot hunne verwoeste haardsteden, komt daar wraakzucht op in hunne harten, niet tegen de toch voor hen onbereikbare Kompanie, maar tegen de Andeienaars, die de Kompanie geroepen hadden en die als de oorzaak der ellende werden beschouwd.

Want immer nog bleef 't onbekend, dat het Bomneri was, die Merowi had geveld. Andei was 't, naar men dacht; Andei was 't, dat den Moréër had neergelegd; Andei was 't weer, dat de Kompanie geroepen had. Andei was de oorzaak der ellende. Andei zal wederom boeten.

En Bomneri zwijgt. 't Gaat goed zoo. Hij heeft plezier van zijne werk. En wat de oorzaak moge geweest zijn van den dood zijner dochter — gewroken is ze, dat is zeker.

V. DE LAATSTE SLACHTOFFERS.

De Mansémammers, gesteund door den stam Moré, besluiten tot een nieuwen raak. 't Zal wederom gemunt zijn op Andei. De maatregelen worden nu beter genomen.

Men zal nu niet gaan tot het eigenlijke Andei — dat is gebleken gevaarlijk te zijn; en daarenboven, hebben ze niet gehoord, dat de groote heer, die te Menukwari woont er die gevreesde oepassi 1) heeft geplaatst om de Andeienaars nog

1) Verbastering van „oppasser”, politiedenaar, dien men algemeen in Indië „oepas” noemt.

te beschermen, die dan toch huns inziens de eigenlijke schuldigen zijn?

Neen niet naar Andei; maar op Mabo woont Rjèmi met zijne vrouw. De laatste is een Andeische, de eerste is bevriend met de Andeenaars, en... die Rjèmi heeft ook heel wat onschuldig vergoten bloed op zijn geweten.

Daarheen gaat dus de tocht, en ditmaal gelukt 't maar al te goed. Andei wordt opgeschrikt door 't bericht: „Rjèmi en zijne vrouw zijn beiden door de Mansémamsche raak gedood, en de hoofden van beiden zijn meegenomen”.

Den bestuursambtenaar wordt mededeeling gedaan van 't nieuwe feit. Door allerlei omstandigheden, 't gebied is zoo ontzettend groot, kwam 't niet tot een tweede tuchtiging.

't Lot vooral der jonge vrouw, die gedood werd, wekte medegevoel. Dat Rjèmi viel, bracht niet zoo veel droefheid teweeg. Hij had de spreuk bevestigd: „Die eens anders bloed vergiet, diens bloed zal ook vergoten worden!” De verhouding werd niet beter tusschen de verschillende stammen door dit laatste feit.

En nu lekte 't uit, door ik weet niet welke omstandigheid, dat Bomneri de ware schuldige was; dat hij door den moord op Merowi 't vuur had aangestoken.

De bergstammen, gewend de bosschen te doorkruisen, voelden zich niet behagelijk in den toestand, waarin men geraakt was. Overal meende men een vijand te zullen ontmoeten. Niet anders dan in groote troepen en dan zwaar gewapend, dorst men tochten te ondernemen. Nergens kon men veilig zich nederleggen; achter elken boom, elke struik, in elke vallei, op iederen bergtop kon de vijand schuilen. Dergelijke toestand ging drukend werken, en van weerszijden begeerde men den vrede.

Parlementairen werden gezonden van den eenen stam tot den anderen, om de betalingen te regelen. Want het bloed van alle verslagenen moest betaald worden.

Aan den onrustigen toestand zou een einde komen.

VI. DE VREDE.

De goeroe van Andei zond me zekeren dag een schrijven van den volgenden inhoud: „'t Is u wellicht aangenaam te vernemen, dat de Faksi en de Andeenaars over twee dagen zullen te zamen komen om kalk te werpen”.

Kalk werpen (san afer) is de Noefoorsche uitdrukking voor vrede maken, en het kalkwerpen dient bij de Noefooren om den geest der dooden te verblinden.

Op mijn beurt verwittigde ik den tijd. wd. ass.-res. van hetgeen te gebeuren stond. 't Plan werd gevormd om met het politievaartuig „Pionier” naar Andei te stoomen, waar we meenden, dat de vrede zou gesloten worden.

Mijne vrouw en ons dochtertje, benevens 2 Engelsche natuuronderzoekers, zouden mede van de partij zijn.

Te Andei vernamen we echter, dat de vrede zou gesloten worden op Waidoni. Dat was niet heel veel verder. We stoomden verscheidene prauwen voorbij, zoowel van Andeienaars, als van Noefooren, die mede belang hadden bij den vrede, al waren ze er niet direct bij betrokken. De Noefooren n.l., strandbevolking der Doré-Baai, voelen zich meerendeels te hoog voor landbouw en tuinarbeid, en betrekken daarom land- en tuinbouwproducten van de binnenlanders, de Faksi, over wie zij zich langzamerhand eenig gezag hebben aangematigd. En daarom meenden ze niet bij deze ceremonie te mogen gemist worden.

De plek voor de vredesluiting bestemd leende zich werkelijk goed voor eene groote volkssamenkomst. Een breed strand, daarachter eene laagvlakte en een kleine rivier met goed water.

De ons vergezellende Noefooren waren onmiddellijk aan 't werk getogen, om een plekje voor ons gereed te maken, waar we rustig de komende dingen konden afwachten. Een breedgekroonde boom bood welkome schaduw.

Hoewel de ass.-res. zich liet vergezellen door inlandsche politiedienaren, liet hij dezen aan boord van de „Pionier”, daar de Fak i bij ontschepping van dezen wellicht den moed zouden missen te naderen.

Van ééne zijde waren de belanghebbenden prompt op tijd — Andei. De tegenpartij liet zich nog wachten.

De Andeienaars hielden zich bezig met het uitvoeren van hun krijgsdans, of liever 't moest als krijgsdans gelden. In gesloten gelederen kwam de gansche bende, ook vrouwen, in versnelde pas aanrukken, de bundels pijlen en bogen hoog opgeheven, en de hakmessen werden dreigend gericht naar de zijde, vanwaar de tegenpartij verwacht werd. Dit alles onder 't aanhoudend geroep van a, i, oe — a, i, oe. Eensklaps zag men dan de bende stilhouden, zich als op één klomp vereenigen en dan, op één plek blijvende, hun a, i, oe — a, i, oe uitbrullen, immer de tegenpartij, die nog onzichtbaar was, uittartende.

Met ons stonden ook Andeienaars dit spel aan te zien. Gevraagd, waarom zij niet medededen, werd geantwoord, dat alleen zij mee mochten springen, die aan den raak meegedaan hadden.

De tijd ging om, en de tegenpartij liet zich wachten. 't Werd middag en nog was niets te zien. Eenige onzijdigen waren reeds op pad gegaan om de tegenpartij te roepen en..... gerust te stellen omtrent het schip, want er werd gedacht, dat de tegenpartij vreesde in een val te loopen.

Eindelijk daar werden in de verte eenige gestalten zichtbaar, meerderen volgden, nog meer. 't Werd nu ernst.

Op geringen afstand van den Andeischen troep werd halt gemaakt.

Op haar beurt hield de Mansémamsche partij haren krijgsdans. Twee vrouwen trokken door hare opgewonden bewegingen zeer de aandacht.

't Leek, of zij de mannen tot den krijg aanvuurden. Dat waren

de beide vrouwen van Merowi, 't eerste slachtoffer van Bomneri's wraakzucht.

Ook de uitgeweken Mamsémammers, die door den ass.-resident meegenomen waren naar Doré, waren tegenwoordig. Tusschen hen en hunne stamgenooten hadden zeer hartelijke begroetingen plaats.

Intusschen liep eene vrouw, eene Andeische verwant aan de Mansémammers, heen en weer. Zij moest zich overtuigen, of aan weerszijden de betaling van het zoengeld wel in orde was. Dat bleek in orde.

't Trok mijne aandacht, dat voor Rjèmi de helft betaald werd van 't geen voor zijne vrouw was bestemd. Gevraagd naar de oorzaak van dit verschil, werd geantwoord, dat Rjèmi heel wat moorden op zijne rekening had, terwijl diens vrouw onschuldig was.

Nu werd tusschen de beide partijen eene kleine stelling opgericht van boomtakken. Voor 't laatst voerden de beide partijen den krijgsdans uit, en toen ijlden allen naar bedoelde stelling. Vlak er vóór werd halt gemaakt. De voorman der Andeische partij en die van den Mansémamschen troep hieven een bamboe op gevuld met water.

Drie malen wierp ieder der voormannen over de stelling heen de tegenpartij met het water uit de bamboe.

Dat was de vrede.

Even snel, als ze gekomen waren, ijldo nu iedere partij terug naar hare vorige plaatsen. De betalingen werden uitgewisseld. Eenig verschil ontstond over een geweer, dat niet goed in orde zou zijn. 't Geschil werd voor den wd. ass.-resident gebracht. Nog waren er eenige oneffenheden, waarover hevig gekibbeld werd. Dit kwam echter ook in orde.

De zon neeg reeds sterk ten ondergang, toen Noefooren en Andeienaars plaats namen in hunne prauwen en de Mansémammers den terugtocht aanvaardden, gerust in de overtuiging, dat het bosch nu weder vrij was en men voorloopig geen vijand behoefde te vreezen.

De Mansémammers en de Moréërs hadden eerst nog hunne oudsten bij den wd. ass.-resident gebracht om eene aanstelling voor hen te verkrijgen tot hoofden, met de belofte, dat ze zich schikken zouden naar de bevelen van de Kompanie.

De „Pionier” nam de prauwen op sleeptouw, een aardig gezicht.

Kwawi, Juli 1909.

F. J. F. v. HASSELT,
Zendeling der U.Z.V.

AANTEEKENINGEN.

Eenige malen werd in bovenstaand opstel de naam „Menukwari” genoemd. De officieele benaming voor de hoofdplaats van Noord-Nieuw Guinea Manokwari is fout.

Menukwari, samengesteld uit de woorden menu en kwar met het aanhechtel i, dat eenigszins de waarde heeft van ons lidw. het of de, beteekent „het oude dorp”, gelijk op het eilandje Mansimam een plaats heet Menubabo, het nieuwe dorp.

Gelijk bekend is, zijn de Noefooren van elders, van 't eiland Noemfori en van de Schouten-eilanden, afkomstig. Ze hebben zich aan de kusten van de Doré-Baai en elders gevestigd. De oorspronkelijke bevolking zijn de binnenlanders, de Faksi.

Aan deze eerste vestiging is 't volgende verhaal verbonden.

Een prauw met bewoners van Noemfori kwam in de Doré-Baai, vooral met de bedoeling er te visschen. Ze vonden 't daar een goede plaats om zich te vestigen, doch ze vreesden de binnenlanders.

Terwijl ze bezig waren hunne visch te rooken kwam een hond uit 't bosch te voorschijn.

„Waar honden zijn, zijn menschen” was de redeneering. Ze deden den hond een touwtje om den hals, waarin drie knoopen gelegd waren; dit beteekende naar Papoesche gewoonten: „We wachten u over drie nachten.”

't Teeken werd begrepen en na drie nachten verschenen werkelijk binnenlanders. Men sloot vriendschap en de Noefooren vestigden zich aan de Doré-Baai. Deze oudste vestiging heette Menukwari. Om de vele ziekten, die hen troffen, vertrokken de Noefooren naar andere plaatsen in de Doré-Baai.

Ook op andere eilanden, waar Noefooren zijn of geweest zijn vindt men plaatsen, die Menukwari heeten; op 't eiland Noemfori dragen zelfs twee plaatsen dien naam.

Fak. De strandbevolking noemt iederen binnenlander of bergbewoner: Fak. De Faksi (m.v. van Fak), zijn echter ook in verschillende stammen verdeeld: Mansibaber, Atâm, Manikion enz. De bewoners v./h. Arfakgebergte zijn echter de „Fak kakoe” (d.w.z. de echte Fak).

Hoe de naam Arfak der kaarten ontstaan is, weet ik niet. Men hoort dien naam door de inlanders niet gebruiken. 't Trof mij echter dien wel weer te hooren op Biak, waar ook de bewoners van het binnenland Arfak genoemd werden en Arfoe. Deze Biaksche binnenlanders onderscheiden zich in taal en gewoonten niet noemenswaard van de strandbevolking.

In de Doré-Baai is dat verschil, gelijk bekend zeer groot.

